

pred vrhom dam v tretjo prestavo. Tedaj zahupa za menoj črni mercedes, ki sem ga opazil v ogledalcu že na vznožju.

»Vrh klanca hoče prehitevati... in naj pride naproti avto...«

Ker se še nisem umaknil na skrajni desni rob, mercedes zahupa še zahtevneje kot prvič. Naglo zavijem na desno, nogo umaknem s pedala za plin in dam v drugo. Mercedes prehiteva. Ozrem se na levo. Za volanom sedi plečat moški srednjih let s klobukom na glavi, ob njem pa brblja precej mlajša okroglolična ženska.

»Nesramnež!« siknem polglasno.

Tisti trenutek se moja sopotnica prime za naslonjalo prednjega sedeža in krikne s pretresljivim glasom: »Oče, oče!«

Vtem je gosposki mercedes že prehitel proletarskega fička in se v zadnjem trenutku izognil tovornjaku s prikolico, ki je pridrvel naproti.

»Oče, oče!« ponovi sopotnica proseče in njene drobne roke izpustijo naslonjalo.

Ne vem, kaj se dogaja za menoj, kajti paziti moram, da ne treščim v obcestni kamen ali drevo. Srečno pripeljem na vrh. Še trenutek in mercedes se izgubi za ovinkom. Dam v tretjo, takoj potem v četrto in z vso močjo pritisnem na pedal za plin, toda mercedesa ni nikjer več. Tedaj opazim, da je cesta čez in čez prepeta z nitkami zgoščujočega se mraka.

Prižgem luči in se pripravim na nočno vožnjo.

VELIK ČRN MADEŽ

Drago Grah

Popoldne sta se otroka naveličala igre v pesku. Hoteč si najbrž oprati roke, sta se pognala h koritu, ki je stalo ob zidu in ki je bilo v njem že čisto Belečkinino perilo. A voda je morala spet poživiti nujno splahnelo vneto, kajti nemudoma sta začela čofotati po njej in se opljuskavati, dokler ju Belečka nazadnje ni zalotila. Zlasala je Tineta, starejšega izmed njiju, kriče zapretila ničkolikokrat za njima, ko sta zbežala na cesto, končno pa ji ni preostalo nič drugega, kakor da polovi cunje iz kalne vode in jih znova izplakne.

Sključena starka ukrivljenih nog in večno pošvedranih, visokih čevljev se včasih tudi po več dni ni prikazala na cesto. Če je potrebovala kaj iz trgovine, je poslala katerega izmed Mátejevih otrok in mu

dala za uslugo dosledno zmeraj po dva dinarja. Nič drugače ni bilo, če je potrebovala sveže trave za svoja zajčka. Sicer pa ji ni bilo treba opravljati nikake poti tudi po več mesecev. Krog, v katerem se je gibala, je obsegal njeno sobico, ki so jo bili nekoč prizidali k večji hiši, ozek podolgovat prostor med ograjo in pročeljem tega prizidka, ki je bil nekoliko odmaknjen od ceste, in dvorišče, kjer se je k steni stiskal njen zajčji hlevček.

In v tej kletki, ki jo je starka od minule jeseni, ko ji je zmanjkala najlepša izmed živali — edino ona ni vedela, da ji jo je bolj iz potegavščine kakor iz potrebe izmaknil Mate — zaklepala s ključavnico, v tem majhnem brlogu brez vsake odprtine za svetlobo, za zrak, za odtok gnojnice sta zdaj že drugo leto ždeli zajklji, ki sta se bili tod skotili in ki je od njiju obeh Belečka prihodnji mesec pričakovala novega zaroda. Iz tega turobnega bivališča se nista pokazali niti toliko, da bi ju kdo lahko za hip podržal v svojem naročju; kadar ju je Belečka krmila, sta se vedno stiskali v najtemnejši kot z očitnim odporom proti svetlobi in zraku. In njune oči so bile videti čudno motne, vodene, plehke, prazne, tako prazne, ko da tudi pod njuno sivo, zaležano dlako ni ničesar toplega, še najmanj pa mehko, sočno meso, ali, če je že bilo kaj takega, potem to očitno ni moglo biti nič drugega kakor ogabna tvarina brez pravega soka in okusa. Nehote se je človeku vsiljevala misel, da se jima po žilah pretaka tekočina, še najbolj podobna vodi z razmehčanim kruhom, nekakšni kaši, ki sta jo živali lizali vso milo zimo, ali pa nekakšnim izcedkom plesnivih in bridkih krompirjevih lupin, skratka, vsemu prej kot živi krvi, krvi, ki se zapeni, ko brizgne iz prerezanih vratnih žil ter se malone v hipu strdi...

Tudi starka je bila videti kakor neko skoraj brezkrvno bitje, vsa šibka v nogah, zmaličena v trebuhu — zaradi kile — pokvečena v hrbtu, koder ji je že nekaj let sèm izraščala nekakšna bula, ko da je lopatica začela siliti izpod kože, in krhkega glasu..., da, v tem zadnjem je bilo še najmanj čutiti kakršnekoli vsebine. Rodila se je kot nezakonsko dete, trebušna mrena ji je počila, ko je z dvanajstimi leti kot gostilniška dekla prenašala v klet polne sodčke piva, poročila se je na stara leta z upokojenim železničarjem, ki je bil res še večji revež kakor ona in ki ga je v prvi vrsti ona spravila v grob z zanikrno nego, za kar pa ji je vendarle ostala njegova precejšnja pokojnina in pa ta prizidana luknja, kamor jo je potem zaprlo življenje s prav tolikšno neusmiljenostjo, kot je ona zaklepala zajklji v njuno večno ječo. In kakor so Matejevi otroci s šibikami drezali skozi reže in trpinčili obe živali, tako so tudi njej sami trkali na okence, jo obmetavali, jo obrizgavali s cestno brljuzgo in ji spuščali žive miši v sobico. Ko bi imela zdrave

noge in bi se lahko gibala tudi izven svojega običajnega okoliša, bi ji pa najbrž nagajala polovica vse otročadi v predmestju.

Končno je le opravila s perilom in ga razobesila na vrv, ki je bila razpeta čez dvorišče do Matejeve hiše. In za tem je prišel čas, da nahrani zajklji.

Prav ko je prinesla iz kuhinje raztlačen, ves okrhan in preluknjan umivalnik s krušnimi skorjicami in krompirjevimi olupki, je Tine smuknil zmagoslavno mimo nje.

»Ata, Belečka pa nam je ukradla olupke!« je iz maščevalnosti zavpil že v veži.

Pri Mateju je zdaj že dobre pol ure sedela njegova »ljuba, okrogla Kati«, vdova, in pravkar ji je dokazoval, kako nemarna in zanikrna da je njegova žena.

»Kaj?« se je razkoračil na pragu, »že spet kradla? Viš jo, zajkljo pokvečeno! — Na, poglej zdaj, Kati: ni že dovolj, da imam coprnico v lastni bajti!«

Otroka sta na prehodu med dvoriščem in cesto kar cepetala v pričakovanju veselega dogodka. Vedela sta namreč, da je oče dražil starko ob vsaki najmanjši priložnosti in da so bili taki zapletljaji doslej zmeraj zabavni.

Mate je kajpak lahko že v prvem hipu ugotovil, da je starka nedolžna. Toda vprašanje poštenosti in nepoštenosti njegovih lastnih otrok ga ni nikoli posebno brigalo. Tokrat mu je bil njun zlobni domislek najbrž celo dobrodošel, kajti tu je bila vendar njegova Kati in ta se je tako rada smejala!

Belečka, ki je bila naglušna, se je mirno sklanjala nad hlevček.

Zdaj jo je prijel s svojo šapo za zadnjico.

»Pusti!« se je naglo obrnila, da ji je posoda ušla iz rok.

In znašla sta se drug pred drugim, dve za trenutek negibni postavi, prva dvakrat prelomljena, v pasu in spet v vratu, druga pa vsa izravnana, držeč v desni roki čik in stiskajoč levico v hlačni žep.

Ta hipec je bil dovolj, da se je ovedla in da se je nato vse začelo razvijati po znanem sporedu.

»Mene ni treba čisto nič prijemati, da veš,« se je počasi obračala od njega in se ozirala za umivalnikom na tleh. »Samo lepo pri miru me pusti, jaz tebe tudi nikoli nič ne vprašam.« In medtem ko je on mežikal gledalcem, je starka jela pobirati raztreseno krmo in pri tem tožiti, da se zmeraj vsi zaletavajo vanjo, da nikomur nič noče, da naj gre Mate kar druge šlatat, če je že tak »jarc« ..., skratka, iz vseh njenih tožba je tiho zvenela resnica, resnica o usodi žene, ki že kot mlado dekle ni dobila ničesar od življenja, ki je, iz obupa nad lastnim iznakaženim

telesom, zasovražila sčasoma vse moške in ki je nazadnje začela mrziti tudi otroke, ko jih sama seveda nikoli ni mogla dobiti.

Mate pa jo je začel — kot je bila njegova dolgoletna navada — spakljivo prijazno nagovarjati, naj si vendar že premisli in gre z njim spat, ker da ima vsekakor še dobro meso, saj ima tudi prav stara kura dobro juho.

»Mate, beži, s tabo nimam več nič opraviti! Beži, pa me pusti pri miru! Drugače... drugače ti bom take povedala, da boš zelo jezen...!«

Na to njeno znano smešno grožnjo so se vsi zasmeli. Mate je pri tem z omagujočim zamahom pogнал cigaretni ogorek ob tla, Tine je začel norčavo poplesavati, brat pa ga je poskusil verno posnemati.

Prejšnje čase so bila med Matejevim dvoriščem in tistim prostorčkom, ki bi naj predstavljal Belečkino dvorišče, lesena vratca; zdaj je od vsega ostala le še debela, trhla soha z zarjavelima tečajema. Ta ostanek je bil prav na vogalu njene bajte in starka, ki so jo noge komaj držale, se je dosledno opirala nanj, kadar je krevsala mimo, še celo pa, kadar je zavijala okrog vogala.

Tako je tudi zdaj, ko se je na pol ritenski umikala pred Matejem in pred radovedno skupino nasmejanih obrazov, držeč še zmeraj v levici umivalnik, segala že od daleč proti glavi tega običajnega opornika, ne da bi pri tem gledala tjakaj. Strmela je neprenehoma v svojega nasprotnika, ki je počasi stopal za njo, mežikala zaradi svetlobe, ki se je rezko odbijala od razobešene rjuhe za njegovim hrbtom — in priučeni čut za razdaljo jo je prevaral: prezgodaj se je nagnila proti glaviču in zato je segla mimo. Zgodilo se je, kar se ji gotovo ni zgodilo še nikoli: izgubila je ravnotežje, odvrгла v sunkovitem zamahu posodo od sebe, sama pa, loveč se z roko, ki je zgrešila cilj, po razbrazdani steni, padla nekam predano in tiho, kakor da si je prav tega že dolgo želela, zviška na obraz.

»Prav ti je!« se je zasmel Mate, potem pa, ko je priskočila Kati, jo je vendarle pomagal postaviti na noge.

»Kri ji teče!« je zdajci vzkliknil Tine.

Mate je naglo skočil pred njo.

»Ah, malo se ji cedi iz nosa!« je nemarno zamahnil.

S Kati sta jo v sobici posadila na stol.

»Mokro mrzlo cunjo si daj na tilnik!« je vrgel proti njej, ko se je spet prikazal na dvorišču.

»Hudiča! Saj sem okrvavljen!« je znenada osupnil. Podržal je roko od sebe, ko da ni več njegova in se nejevoljno obregnil. Začel se je ozirati za nečim, s čimer bi si jo lahko očistil. Pri tem pa je butnil ob obe-

šeno perilo. »Aha! Prav kaj takega iščem!« In temeljito si je obrisal roko v sijoče belo starkino rjuho.

In zdaj! Zdaj: to vendarle ni bila prazna, plehka tekočina; to vendarle ni bilo zgolj sokrvica! Bila je živa, zares živa kri, kajti z bleščeče ploskve se je proti soncu mrko zagledal velik črn madež.

PET PESMI

Stevan Raičković

DALJNO SAMOTNO DREVO

Daljno samotno drevo
daljno samotno drevo
kdo ve čez koliko voda
in gora
si ti moja prava pesem.

Do tebe prispela je moja tišina
vsa samotna
in pusta.

Upiram pogled v tvoje veje, večno,
ves plav
od daljave.

Bom li čez vodo svojega joka
bom čez goro bolečine
enkrat
vsaj enkrat
zvil tvojo vejo
daljno samotno drevo
daljno samotno drevo.